

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

Ohvriabi süsteemi arendamine

Euroopa Majanduspiirkonna ja Norra toetused 2014-2021

Programm „*Local Development and Poverty Reduction*“

SOTSIAALKINDLUSTUSAMET

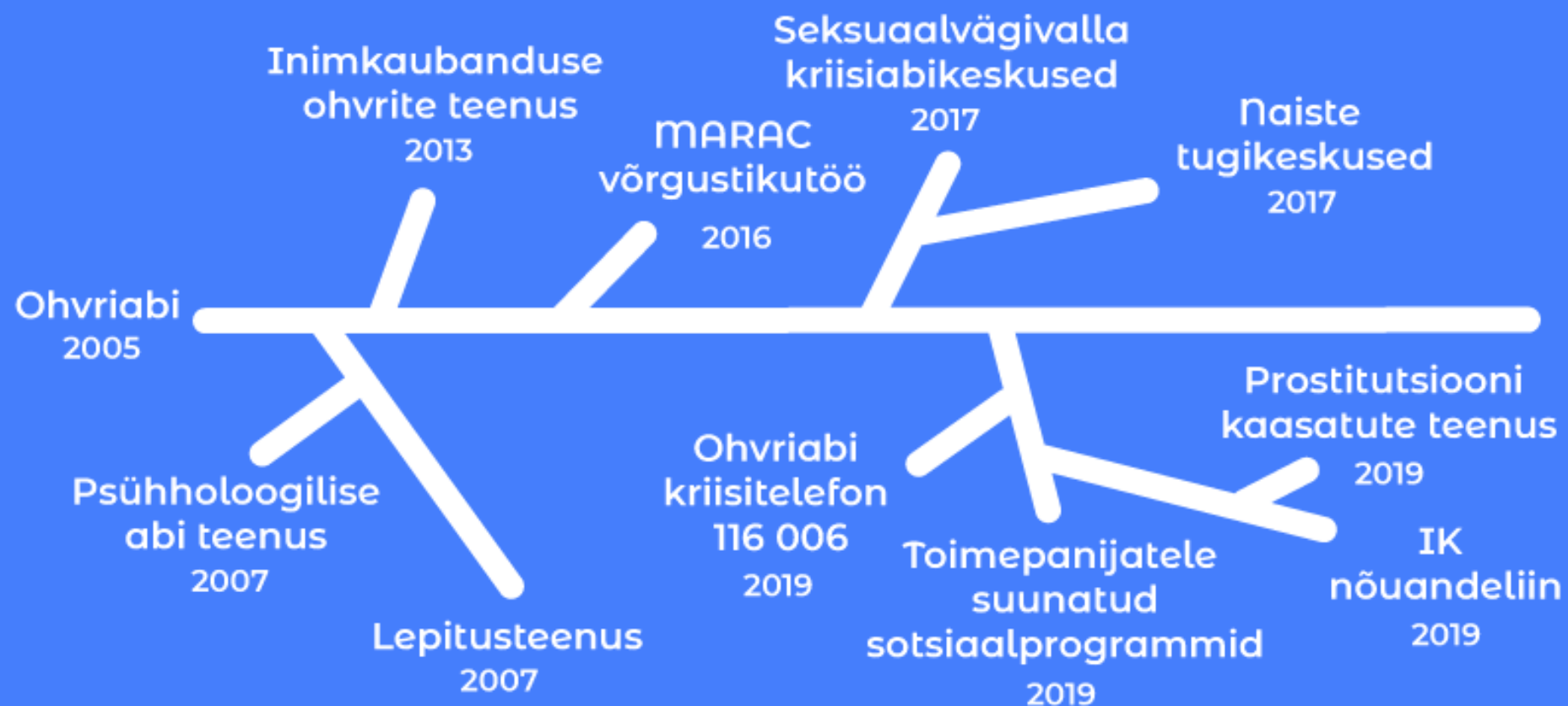

ohvriabi

Üldinfo

- **Projekti elluviimise periood:** 32 kuud, 01.2020-08.2022.
- **Programmioperaator:** Sotsiaalministeerium
- **Projekti elluviija:** Sotsiaalkindlustusameti ohvriabi ja ennetusteenuste osakond
- **Projekti partner(id):** Norwegian Center for Violence and Traumatic Stress Studies
- **Eelarve:** 385 755 eurot, millest 85% Norra toetus.

Ohvriabi teenused 2005 – 2019

Hetkeolukord – 2019 statistika, ohvriabi

- Eelmisel aastal pakkusid sotsiaalkindlustusameti ohvriabitöötajad nõustamist 11 300 korral, esmakordselt nõustamisele tulnud inimesi oli eelmine aasta 4871. Võrreldes 2018. aastaga kasvas klientide arv kolmandiku võrra.
- Ohvriabisse nõustamisele jõudnud inimestest 59% olid suunatud politsei poolt, 28% pöördusid ohvriabitöötaja juurde ise ning 13% olid suunatud teiste asutuste poolt.
- 80% ohvriabisse pöördumistest on seotud perevägivallaga.
- Enamik ohvreid ei jõua endiselt ohvriabiteenusteni. Lähisuhtevägivalla juhtumites jõuab ohvriabini olenevalt piirkonnast 33-59% juhtumitest.

Hetkeolukord/vajadused – 2019 statistika

- <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevuse-statistika/perevagivald-ja-ahistamine.html>
- 2019. aastal registreeriti 4119 perevägivallakuritegu (kasv 14%). Kasvanud on nii teatamine kui perevägivaldajuhtumeid menetletakse rohkem.
- Iga **teine** vägivallakuritegu Eestis on perevägivallakuritegu. Kõigist kuritegudest 15% moodustasid perevägivaldajuhtumid.
- Vähemalt ligi 30% perevägivaldajuhtumites on ohvriks lapsed või on lapsed vanemate vahelist vägivalda pealt näinud.
- Perevägivald on naistevastase vägivalda nägu: toimepanijatest 85% mehed ja ohvritest 81% naised.
- 86% perevägivaldajuhtumitest moodustas kehaline väärkohtlemine
- 70% juhtudest oli perevägivalda toimepanija ohvri praegune või endine paarisuhtepartner
- Enamik ohvreid ei jõua endiselt ohvriabi teenusteni. Lähisuhtevägivalda juhtumites jõuab ohvriabi olenevalt piirkonnast 33-59% juhtumitest.

Allikas: Justiitsministeerium, kriminaalpoliitika.ee

Hetkeolukord/vajadused

- Suur osa vägivallast on varjatud ega jõua politsei ega teiste abiasutuste vaatevälja, enamik vägivallaohvreid jääb õiguskaitseüsteemist ja tugiteenustest eemale.
- Erinevate uuringute andmetel jõuab politseini vaid väike osa perevägivallajuhtumitest. Näiteks kõige raskematest perevägivalla juhtumitest teavitas politseid vaid 10% naisi ja 14% mehi. Suuremad barjäärid politsei teavitamisel on naistel.
- Põhjused, miks ei teatata politseile, on erinevad: 59% ei pea toimunut piisavalt tõsiseks, pooled ei tahtnud, et keegi teada saaks, kolmandikul oli piinlik, 28% arvas, et politsei poleks neid uskunud

Allikas: Perevägivalla uuring I.Pettai, 2016

Eesmärgid ja tegevused

- Süstemaatiline, jätkusuutlik ja koordineeritud ohvriabisüsteem pere- ja soopõhise vägivalla ohvritele, tänu millele on võimalik katkestada vägivallaring, vältida taasohvristamist ning aidata kaasa ohvrite iseseisva toimetuleku saavutamisele.
- 5 tegevussuunda:
 - Naiste tugikeskuse teenuse kvaliteedi tõstmine
 - Vabatahtlike kaasamise süsteemi loomine pere- ja soopõhise vägivalla ohvrite toetamiseks
 - Tervishoius perevägivalla varajase märkamise süsteemi loomine
 - Perevägivalla toimepanijatele sekkumisprogrammide arendamine
 - Avaliku arvamuse uuring vägivallaga seotud hoiakute muutuste kohta

Naiste tugikeskuse teenuse kvaliteedi tõstmine – hetkeolukord/vajadused

- Riigi poolt rahastatav teenus
- Teenuse eesmärk on tagada turvaline keskkond, nõustamine ja ajutine majutus naistevastase vägivalda ohvriks langenud naistele ja nendega kaasas olevatele lastele.
- Naiste tugikeskustesse pöördub abi saamiseks aastas ligi 2000 naist. See number on viimase kolme aasta jooksul jäänud põhimõtteliselt samaks.
- Potentsiaalne pöördujate hulk on aga kindlasti veelgi suurem

Naiste tugikeskuse teenuse kvaliteedi tõstmine

- Naiste tugikeskuse teenuse kvaliteedi tõstmiseks töötame välja kvaliteedijuhise ja viime läbi koolitusi.
- **Tulemused:**
 - kvaliteedijuhis on välja töötatud,
 - läbi korraldatud koolituste ning koostöökohtumiste on naiste tugikeskuste töötajate ja nende oluliste koostööpartnerite professionaalsus tõusnud, et abistada kliente koostöös veelgi tõhusamalt,
 - vahetult teenust osutavad isikutel on parem ligipääs nõustamisele, et vältida läbipõlemist ning seeläbi nii enda kui ohvrite kahjustamist
- Kontaktisik:
Andrea Kink
andrea.kink@sotsiaalkindlustusamet.ee

Naiste tugikeskuse teenuse kvaliteedi tõstmine - tegevused

- **Kvaliteedijuhise väljatöötamine** - eesmärgiks on parandada osutatava teenuse kvaliteeti ja anda ka teenuse hankijale vahend teenuse osutajate poolt osutatava teenuse hindamiseks. Kvaliteedijuhis töötatakse välja koostöös naiste tugikeskuse teenuse osutajate, Sotsiaalkindlustusameti kvaliteediüksuse, valdkonna ekspertide ja koostööpartneritega.
- **Koolitused ja seminarid naiste tugikeskuse teenuse osutajatele ja partneritele** – eesmärgiks on tõsta teadmisi, parandada oskuseid ning tõhustada koostööd naistevastase vägivalla juhtumite lahendamisel. Koolitusteemade vajadus kaardistatakse koostöös teenuse osutajatega ning nende koostööpartneritega. Koolituste, infoseminaride toimumine on planeeritud regulaarsusega kord kvartalis.
- **Naiste tugikeskuste töötajate koolitused läbipõlemise märkamiseks ning ennetamiseks ning supervisioonide ja kovisioonide läbiviimiseks oma meeskondade sees** - eesmärgiks on töötajate professionaalsuse hoidmine ja läbipõlemisi vältimine. Selleks antakse töötajatele endile oskused edaspidi nõustamiste ja toe pakkumiseks oma organisatsioonisiselt.

Vabatahtlike kaasamise süsteemi loomine pere- ja soopõhise vägivalla ohvrite toetamiseks

- Vabatahtlike võrgustikuga on võimalik pakkuda ohvritele kiiremat, mitmekülgsemat, personaalsemat ja kogukonnapõhisemat abi.
- Seni alakasutatud ressurs
- Ohvrite vajadused toetuse järele on erinevad, vabatahtlike kaasamine aitab laiendada ohvritele pakutava toetuse ja teenuste ulatust.
- Juba olemas, loomisel:
 - MARAC vabatahtlikud
 - Taastava õiguse vabatahtlikud (vabatahtlikud lepitajad)
- **Tulemus:** Rakendunud on terviklik vabatahtlike kaasamise süsteem. Läbi vabatahtlike kaasamise on oluliselt suurenenud vägivallaohvritele pakutava abi ulatus ja läbi selle paraneb ohvrite toimetulek.

Vabatahtlike kaasamise süsteemi loomine pere- ja soopõhise vägivalla ohvrite toetamiseks

- Süsteemseks ja laiaulatuslikuks vabatahtlike süsteemi loomiseks töötame välja ohvriabi vabatahtlike kaasamise süsteemi:
 - vabatahtlike kaasamise, värbamise põhimõtted,
 - ootused, nõuded ja kvalifikatsioon,
 - võimalikud vabatahtlike profiilid (vabatahtlikud perevägivalla ohvritega töötamiseks, seksuaalkuritegude ohvritele jne),
 - professionaalsuse ja töövõime hoidmine,
 - vabatahtlikele juhtumite suunamise ja ohvriabi töötajate koostöö,
 - vabatahtlike kulude hüvitamise süsteem ja põhimõtted,
 - juhised tööks nii vabatahtlike juhendajatele kui erinevaid profiile esindavatele vabatahtlikele,
 - koolitusprogramm (sh e-kursus).

Tervishoius perevägivalla varajase märkamise süsteemi loomine – hetkeolukord/vajadused

- Tervishoiusüsteem on kõige tõenäolisem pöördumise koht abi saamiseks, nt seksuaalvägivalla osas pöörduvad kõige tõenäolisemalt ohvrid tervishoiuasutusse 23% juhtudest ja alles seejärel politseisse (10% juhtudest).
- Spetsiaalset ettevalmistust, lisakoolitust perevägivalla küsimustes sooviks 42% perearstidest ja 60% naistearstidest/ämmaemandatest.
- Meditsiinisüsteemil on olemas valmisolek perevägivallaohvrite toetamiseks ning vägivalla ennetamiseks:
 - perearstidest on iga teine valmis lisaks meditsiinilise abi osutamisele ohvreid nõustama, et ennetada perevägivalda
 - naistearstidest ja ämmaemandatest on selleks valmis 84% (EAÜI Pettai jt 2014)
- Kuid puudub vastav süsteem perevägivalla ühtseks märkamiseks, hindamiseks ja info vahetamiseks teiste spetsialistidega.

Tervishoius perevägivalla varajase märkamise süsteemi loomine

- Tervishoiutöötajate teadlikkuse tõstmiseks ja ohvrite tuvastamiseks loome lihtsalt kasutatava töövahendi tervishoiutöötajatele, mille alusel hinnata, kas inimene võib olla perevägivalla ohver. Tegevused hõlmavad nii töövahendi koostamist, erinevate huvigruppide kaasamist kui ka koolitust ja teavitust.
- Süsteem tugineb kolmele suurele komponendile: märkamine, hindamine, suunamine.
- Loodav süsteem tuleb välja töötada koos tervishoiu valdkonnaga, et see vastaks nende vajadustele ja ootustele.
- Erinevate ühenduste kaasamine (sh perearstid, naistearstid, erakorraline meditsiin, ämmaemandad, õed)
- **Tulemus:** Loodud on töövahend tervishoiutöötajatele perevägivalla varajaseks märkamiseks ja tervishoiutöötajad on koolitatud, mistõttu tõuseb tervishoiutöötajate oskus tuvastada perevägivalla ohvreid. Suureneb ohvri ligipääs abile ja pöördumine abiandvate organisatsioonide poole.

Perevägivalla toimepanijatele sekkumisprogrammide arendamine – hetkeolukord/vajadused

- Perevägivalla toimepanijatest olid 2019. aastal 85% mehed, kuid **vägivallatsejatele** ei rakendata praegu piisavalt sekkumisi, mis aitaks neil oma käitumist muuta ja seega korduvat vägivalda ennetada ja/või lõpetada.
- Perevägivalla kuritegudes süüdimõistetute suunamist sotsiaalabiprogrammi rakendatakse Eesti kohtupraktikas vähe, sh põhjuseks sekkumisprogrammide vähene kättesaadavus ja piiratus.
- Teaduskirjanduse kohaselt aitavad õigele sihtgrupile, õigel viisil pakutud ning kvaliteetsed programmid retsidiivsust vähendada, sh rõhutatakse vajadust kujundada välja erinevatele sihtgruppidele välja eraldiseisvad programmid, mis lähtuks nii vägivallatüübist kui toimepanija riskidest, vajadustest ja õppimisstiilist.

Perevägivalla toimepanijatele sekkumisprogrammide arendamine

- Vägivallatsejatele mõeldud sotsiaalprogrammide väljatöötamiseks hindame valdkonnas kasutatavaid olemasolevaid siseriiklikke ja/või välismaiseid programme, et vajadusel kohandada Eestile sobivad sekkumisprogrammid. Peale programmi(de) valikut koolitame tulevasi teenusepakkujaid, kes on valmis edaspidi teenust osutama ja tugigrupiteenust osutama.
- Lisaks sotsiaalprogrammidele tuleb arendada ja luua ka muid sekkumisi, mis toetaksid vägivallast loobumist ja vägivallatseja vastutuse võtmist. Selleks võivad osutada efektiivseks hoopiski kiired ja lühiajalised sekkumised. Lõuna piirkonnas alustame kontakttööga vägivallatsejatega sündmuse järgsetel päevadel ning hakkame pakkuma ka telefoni teel nõustamist vägivallast loobuda soovijaile.
- **Tulemus:** Vägivalla toimepanijatele on olemas tõhusad (erinevad) sekkumised, mis ennetavad vägivalla kordumist.
- Kontakt:
Virve Kass
Virve.kass@sotsiaalkindlustusamet.ee

Avaliku arvamuse uuring vägivallaga seotud hoiakute muutuste kohta

- Uuringu läbiviimisel on eeskujuks Norra Finantsmehhanismi poolt 2009-2014 toetatud programmi „Kodune ja sooline vägivald“ raames teostatud uuringud, milles analüüsiti elanikkonna teadlikkust ja hoiakuid soopõhise vägivalla ja inimkaubanduse osas. Uuringu läbiviimise eesmärk on varasemate küsitluste metoodikat kasutades hinnata, kuidas on tegevused mõjutanud avalikkuse arvamust eri sihtrühmade vaates. Kavandatava uuringu sihtrühmaks on 15-aastased ja vanemad Eesti elanikud ning see viiakse läbi esindusliku üle-eestilise küsitlusena.
- **Tulemus:** Uuringu tulemus annab võimaluse hinnata erinevate vägivallaga seotud tegevuste mõju ja tulemuslikkust läbi hoiakute muutuse võrreldes aastaga 2016.

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

Kontakt:

Liis Sild

Sotsiaalkindlustusamet

liis.sild@sotsiaalkindlustusamet.ee

5194 9691